

ارزیابی مشارکت شهروندان در خدمات و محیط زیست نواحی شهری باغملک

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۴/۲۰ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۵/۲۲

سعید ملکی

دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز
malekis@scu.ac.ir (مسئول مکاتبات)

رسول سروستان

دانشجوی کارشناسی ارشد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید چمران اهواز

چکیده

با توجه به افزایش جمعیت شهرنشین در چند دهه گذشته، چنانچه بخواهیم در توسعه شهرها، پاسخگوی نیازات امروزی و سهم نسل‌های آینده از شهر و محیط زیست شهری باشیم، باید اداره شهرها را بر پایه مشارکت آگاهانه شهروندان برنامه‌ریزی کنیم. یکی از این زمینه‌ها، مشارکت‌های شهروندی در نظام مدیریت شهری می‌باشد. هدف از این پژوهش تحلیلی بر نقش مشارکت شهروندان در بهبود خدمات شهری و محیط زیست شهری، شهر باغملک می‌باشد. پژوهش حاضر از نظر ماهیت، توسعه‌ای - کاربردی و از لحاظ روش مطالعه، توصیفی - تحلیلی، پیمایشی است. و در گردآوری داده‌ها از شیوه‌ی کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. در بررسی میدانی ۳۲۵ نفر از شهروندان شهر باغملک در سال ۱۳۹۴ در نواحی آن با استفاده از پرسش‌نامه مشارکت شهروندان، خدمات شهری، به روش نمونه‌گیری متناسب با حجم نمونه (با استفاده از مدل کوکران) انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از نرم افزار Spss و Excel صورت می‌گیرد. جهت آزمون فرضیه‌ها و یافتن پژوهش از آزمون‌های کندال (تایی و تای سی)، دسامر، اسپرمن، کای اسکوتر، ضریب اتا استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بین مشارکت شهروندان و آگاهی آن‌ها در اداره امور شهر، بین مشارکت شهروندان و جنس و تحصیلات شهروندان، بین مشارکت شهروندان و خدمات شهری رابطه معنادار می‌باشد و فقط بین سن و مشارکت شهروندان در اداره امور شهری عدم رابطه معناداری اثبات شده است.

واژگان کلیدی: مشارکت، رضایتمندی، خدمات و محیط زیست شهری، شهر، باغملک

مقدمه و بیان مسأله

شهرنشینی در واقع عبارت است از هنر زیستن انسان‌ها در کنار یکدیگر و شهرها محل تبلور این هنراند. با گسترش شهرها و پیچیدگی زندگی شهری، برنامه‌ریزی برای شهر بیش از پیش ضرورت یافته است و در نظام برنامه‌ریزی امروز، مشارکت یکی از ارکان پر اهمیت به شمار می‌آید، به طوری که همواره مورد توجه و خواست مدیران شهری بوده و آن‌ها همیشه خود را نیازمند دخالت و مشارکت مردم در تصمیم‌گیری و اجرای طرح‌های شهری می‌دانند (مشهدی زاده دهقانی، ۱۳۸۱: ۴۰). امروزه با پیچیده تر شدن ساختارها و وظایف سازمان‌ها در عرصه‌های مدیریت شهری، وظایف شهرداری به عنوان مهمترین نهاد غیر دولتی بیش از پیش شده است. یکی از وظایف شهرداری‌ها تبدیل ورودی‌ها (پول، مهارت، منابع و ...) به خروجی‌های خدمات شهری و جلب رضایت و رفاه شهروندان است (chakrabarty, 2001:331). شهرداری‌ها به عنوان یک سازمان ارائه دهنده خدمات شهری به شهروندان، زمانی دارای عملکرد موفق خواهند بود که بتوانند آسایش و امنیت شهروندان را فراهم نمایند. رسیدن به پایداری شهری مستلزم درک تحلیلی از وضع موجود به وسیله تحلیل تعادل عملکرد مناسب و کارآمد این سازمان‌ها موجب مشارکت دادن می‌باشد (Harvey, 2009:55). شهروندان در اداره امور و انجام فعالیت‌های مربوطه خواهد شد و بر رضایت مندی شهروندان خواهد افزود و رضایت مندی و رفاه هر جامعه در گرو ایجاد این احساس و نگرش است که شهروندان خود را در سرنوشت و شرایط محیطی خود دخیل بدانند و مشارکت فعالی داشته باشند. مشارکت شهروندی یکی از پارامترهای اساسی در شهرها و کلانشهرهای پیشرفته می‌باشد (jonoski, 1998:8) به همین دلیل مشارکت مردم به عنوان مهمترین عامل در موفقیت طرح‌ها به شمار می‌آید. انسانی و مشکلات زیست - محیطی شهری در ابعاد و وسیع هستیم، مواردی، چون رعایت ترافیک، توجه به فضای سبز، همکاری با شهرداری‌ها در زمینه رعایت ساخت و سازها، جمع آوری زباله و مسایل عدیده دیگر، نمایانگر مشکلاتی است که امروزه با آنها روبه رو هستیم (Marshall, 2004:22). در سال‌های اخیر در محافل علمی و سیاسی کشور، موضوع مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها، در صدر گفتمانهای اجتماعی و سیاسی جامعه قرار داشته، همگان از آن به عنوان عصری مهم در جهت رسیدن به دموکراسی و

توسعه پایدار سخن رانند (عباس‌زاده، ۱۳۸۷: ۴۴). بنابراین، می‌توان گفت که مشارکت مردم در روند تصمیم‌گیری شهری، یکی از عناصر اصلی حکومت دموکراسی بوده است، افزایش مشارکت مردم در اداره امور شهری، می‌تواند در ایجاد تعادل شهری، نقش ارزنده‌ای ایفا نماید (همان: ۱۶). اگر شهروندان، مشارکت در شهر را به منزله مشارکت در سرنوشت خویش بدانند، در این صورت، شهروندان در قالب گروه‌های کاری به شکل‌گیری و تقویت خصایصی، نظیر خود رهبری، خود مسؤلیت‌ورزی مبادرت ورزیده، زمینه را برای تغییر و تحول در جهت تلطیف و پویایی شهری آماده خواهند ساخت. نهایت امر اینکه، مشارکت عنصر حیاتی در فرایند توسعه پایدار تلقی گردیده، از آن به عنوان حلقه مفقوده فرایند توسعه یاد می‌کنند و به اعتقاد صاحب نظران مشارکت موجب افزایش شایستگی و کرامت در افراد می‌گردد

در دهه‌های اخیر موضوع مشارکت مردم در اداره امور شهرها توجه مدیران شهری را برای افزایش کارایی، انسجام و رضایت شهروندان برانگیخته است. بر این اساس روش‌ها و انواع شیوه‌های مشارکت مردم در مدیریت شهری هر روز با توجه به نیاز شهرها تغییر می‌کند. شهری که از زیرساخت‌های ابتدایی یک جامعه مدنی بی بهره باشد با شهری که تمام زیرساخت‌های فضایی - کالبدی آن در مراحل تکاملی به سر می‌برد، هر کدام به نوع خاصی از مشارکت برای اداره امور شهر نیازمند هستند. بنابراین مدیران شهری باید با توجه به نیاز مردم و ویژگی‌های کالبدی آن شهر اقدام به جذب و سازماندهی مشارکتهای مردمی نمایند. از سویی دیگر در موارد بسیاری نیز برای مدیران اداره کننده، شهرها مفهوم و ابعاد مشارکت مردم در اداره امور شهر به خوبی و روشنی تبیین نشده و از این رو نمی‌توانند از پتانسیل‌های بالای مردمی در راستای مدیریت خود بهره ببرند.

به هر حال با توجه به موارد ذکر شده در این پژوهش سعی بر این است که بر نقش مشارکت شهروندان در بهبود خدمات شهری و محیط زیست شهری در سطح نواحی شهری باغملک را مورد تحلیل و بررسی قرار دهیم و از این طریق با معرفی این نابرابری‌ها (نابرابری‌های که در خدمات شهری و محیط زیست شهری مشاهده می‌شود که در ادامه تحقیق به آن‌ها می‌پردازیم) به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان، به تحقق مشارکت شهروندان در بهبود خدمات شهری و محیط

شرکت کردن) و مشارکت به عنوان عمل و تعهد (عمل مشارکت) تفاوت قائل شد. مشارکت در معنای دوم از تعلق به گروهی خاص داشتن و سهم در هستی آن خبر می‌دهد و معنای شرکت فعالانه در گروه را می‌رساند و به فعالیت اجتماعی انجام شده نظر دارد (سعیدی، رضوانی و کاظمیان، ۱۳۸۰: ۳۲)

برنامه‌ریزی و تحقیقات آینده نگر برای تخمین سطح نیاز مردم و تامین آن‌ها یکی از وظیف مدیریت هرز نوع سازمانی است بهترین و موفق ترین طرح و برنامه‌های گذشته طرح‌های هستند که مردم به نحوی در آن داری حقی شده اند چرا این طرح‌ها و امه‌ها را مردم خود اجرا نموده و از آن خود می‌دانند. لذا در اجرای شدن آن تلاش وافر می‌نمایند از طرفی بارها ثابت شده است که این طرح‌ها اعتماد و قابلیت اجرای بیشتری داشته و باز دهی آن بالا می‌باشد زیرا مردم که از مشکلات خود در طرح‌ها خبر دار می‌شوند نسبت به آن احساس مسئولیت نموده و متناسب با انگیزه مختلف طرح (عاطفی، اخلاقی، اجتماعی، اقتصادی، عمرانی و...) نسبت به آن حساسیت بیشتری نشان می‌دهند بنابراین وقتی از مشارکت مردمی سخن به میان می‌آید می‌توان گفت نقش آموزش همگانی روش پیش گیری و مسائل فرهنگی زیست محیطی نقش مهمی ایفا می‌کند و جزئی آن می‌باشد (تقوایی و ترک زاده، ۱۳۸۷: ۱۲۳)

اقدام مشارکت توسط یک فرد هنگامی صورت می‌پذیرد که اولاً قصد و نیت او برای مشارکت شکل گرفته و او انگیزه ی کافی برای مشارکت را یافته باشد، ثانیاً امکان مشارکت برای فرد خواهان آن فراهم گشته باشد (خادم الحسینی، ۱۳۹۰: ۱۶۰)

بنیادیترین اندیشه زیرساز مشارکت، پذیرش اصل برابری مردمان است. مردمان هرگاه در پیوند با یکدیگر اهمیت و وزن برابر برخوردار شوند آنگاه مشارکت میان آنها میتواند به مشارکت» برخاستن و خیز برداشتن از یاری دهد و در چنین مفهومی بر جنبه‌های معنوی و روانی بالندگی و رشد شخصیت انسان تأکید می‌گذارد و به ارزشهای والای شکوفا کردن وجود و تأمین نیازهای فرا مرتبه وی نظر میدوزد (طوسی، ۱۳۸۰: ۶)

میسرا مشارکت را پدیده‌های می‌داند که دارای چهار بعد صیانت نفس، درک خود، قدرت تصمیم‌گیری برای خود و تسلط بر نفس می‌باشد. از سوی دیگر مشارکت شهروندی بیش از هر چیز یک مسئله سیاسی است و

زیست شهری در نواحی شهری باغملک کمک کرده باشیم و همچنین با توجه به مشکلات ناشی از خدمات ناقص شهری و آثار اجتماعی و فرهنگی منفی آن که منجر به آسیب‌های اجتماعی در سطح شهر آن هم در شهری همانند باغملک شده است که تمامی این‌ها نیاز و مسئله‌ها به توجه هرچه بیشتر به مشارکت مردم در خدمات شهری و محیط زیست شهری را می‌طلبد و می‌توان با مشارکت دادن بیشتر مردم در امور مربوط به محله و شهر خود از این مشکلات کاست. امروزه شهرها با افزایش انفجاری جمعیت برخلاف توسعه و مثبتیت گام بر می‌دارند. این مسئله می‌تواند ناشی از دوری گرفتن از مشارکت شهروندان در برنامه‌ها و پروژه‌های شهری باشد به طوری که مشارکت شهروندان در این میان بسیار کم رنگ شده است. در حالی که تناسب پاسخ گویی و انطباق پذیری مدیریت شهرها شدیداً به روابط آن با اجتماع بستگی دارد تا واقعیت، ایده‌ها تقاضا و پیشنهادهای بتواند به درون نهادهای رسمی انتقال یابند (نوری، ۱۳۹۲: ۴). ضمن اینکه آگاهی از نیازها و مسائل مردم و بررسی نگرش آنان در میزان نقشی که می‌توانند در رفع مشکلات شهری داشته باشند، زمینه ی مساعدی برای برقراری ارتباط منطقی و صحیح بین نهادهای خدمت رسان به شهروندان و خود شهروندان فراهم ساخته و اعتماد میان شهروندان و مدیریت شهری برقرار شود. چرا که استفاده از مشارکت مردمی برابر است با رفع یا کاهش تنگناها و معضلات مدیریت شهری باغملک و از طرف دیگر استفاده از مشارکت شهروندای باعث صرف انرژی، زمان، هزینه و امکانات کمتر و انجام کارهای بیشتر در شهر می‌شود. مداخله شهروندان در اداره امور شهر و محیط زیست شهری باغملک باعث آشنای مستقیم آنان با مسایل شهر شده و این خود منجر به تصحیح نظر و تصور مردم از مدیریت شهری می‌شود. مشارکت شهروندان باعث ایجاد حس اعتماد شهروندان نسبت به مدیران می‌شود و متقابلاً مدیران شهری نیز باید با ایجاد رابطه مستقیم با مردم این حس را تقویت کنند.

مبانی نظری

تعریف مشارکت

مشارکت کردن به معنی سهم در چیزی یافتن و از آن سود بردن و یا در گروهی شرکت جستن و با آن همکاری داشتن است. به همین جهت از دیدگاه جامعه شناختی باید بین مشارکت به معنی حالت یا وضع (امر

جدول (۱): مفهوم مشارکت از دید گاه صاحب نظران

صاحب نظران	تعریف	مفهوم
کلارک و رابرتز (۱۹۷۳)	مشارکت شامل هر فرآیندی است که از طریق آن افراد سهمی در رسیدن به تصمیم های مدیریتی توسعه دارند.	فرایند
پیترسون (۱۹۸۹)	مشارکت سیستمی از مدیریت است که در قالب آن افراد بر تصمیم های توسعه ای اثر می گذارند.	نفوذ و کنترل
رامرز (۱۹۶۹)	مشارکت کلیه اشکال اعمال قدرت توسط زیر دستان است، که از نظر آن ها مشروع جلوه کند.	شکل اعمال قدرت
لاک، شویچی و لاتام (۱۹۸۸)	مشارکت تصمیم گیری مشترک است و باید از تصمیم گیری دستوری و یا تفویض اختیار به غیر تمیز داده شود.	تصمیم گیری
واوم ولوتانز (۱۹۷۷-۱۹۵۹)	مشارکت عبارت است از ادراک هر فرد از میزان نفوذی که بر تصمیم گیری دارد و مقایسه آن با میزان نفوذ واقعی وی در تصمیم گیری.	ادراک نفوذ

نظریه همراه ساختن

در این نظریه نقش سازنده ای برای ساکنان محلی به منظور اجرای پروژها در نظر گرفته نمی شود زیرا مردم را قادر به انجام کاری نمی دانند و جلب مشارکت آن ها را در برنامه های محلی فقط در جهت کاهش مقاومت آن هم به شکل صوری لازم می دانند نه بیشتر

نظریه مشورتی

بنیان گذاران این نظریه معتقد اند که ارزش های که از طرف سیاست گذاران و تصمیم سازان منافع خصوصی مطرح می شود متعلق به طبقه متوسط جامعه بوده و نمی تواند پاسخگوی طبقه پایین جامعه باشد. از این رو ارتباط با مردم به منظور آشنای با خواسته ها و تمایلات و نیازهای آن ها در امر برنامه ریزی ضروری می نماید و این مفهوم از سه طریق امکان پذیر است

- اطلاع رسانی به مردم
- اخذ نظریات شهروندان
- مد نظر قرار دادن افکار عمومی

نظریه درمان آموزش / اجتماعی

اساس و پایه نظریه به مردم سالاری استوار است و مشارکت مردم در زمینه مناسبی برای تربیت شهروندان می داند و معتقد است که فقط مشارکت شهروندان در برنامه های محلی شان می تواند وضعیت خود را بهبود بخشد (علی ربانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۷)

ساختار قدرت سیاسی، عامل اصلی تعیین کننده یا تضعیف مشارکت مردمی میباشد (توسلی، ۱۳۸۰: ۱۰۰) در نظام های مردم سالاری یا دموکراتیک، دولت با توسعه جامعه مدنی و سازمان های سیاسی رسمی و غیررسمی در جهت گسترش مشارکت مردم در نهایت کسب مقبولیت و مشروعیت گام بر میدارد (شکیبا مقدم، ۱۳۸۴: ۳۱۶) ولی در سیستم های متمرکز جایی برای مشارکت مردم در تصمیم گیری ها و اجرای برنامه ها و حتی اعتراض به وضع موجود وجود ندارد.

نظریات موجود پیرامون مشارکت مردمی در مدیریت شهری

امروزه لزوم مشارکت شهروندان و برنامه ریزان شهری بیش از همه در مقوله مدیریت شهری نمود پیدا می کند مدیریت شهری فرایندی اجتماعی برای گروه های مختلف مردم است. این مدیریت گروه ها در شبکه های مختلفی که منابع آنها می کند قرار می دهد و توجه به منافع آنها جهت دهی ساختار شهر موثر می افتد (ربانی ۱۳۸۱). وسایل لازم برای دست یابی به اهداف و تعیین آزادی انتخابها فرایندی را باعث می گردند که مدیریت شهری رابه دنبال آن است

بنابراین همان گونه که مشخص شد رویکرد ارزیابی تاثیر بر اجتماع محلی مدیریت شهری هر دو بر لزوم مشارکت شهروندان در برنامه ریزی شهری تاکید می کنند در این راستا آگاهی از نظریات شهروندان اولین قدم در دخالت دادن آن ها در امور برنامه ریزی و مدیریت شهری است.

اهمیت و ضرورت مشارکت مردمی در توسعه شهری

پس از تجارب بسیار در سطح ملی، محلی، بین المللی، پارادایم جدید توسعه به چهار نتیجه اصلی رسیده است: نخست اینکه دولتها به تنهایی قادر نیستند با چالشهای توسعه پایدار مقابله کنند. دوم اینکه مشارکت عموم مردم در تمام مراحل برنامه ریزی، اجرا و ارزیابی ضرورت مبرم دارد. سوم اینکه دست اندرکاران اصلی، یعنی دولت، بخش خصوصی، جامعه مدنی و نهادهای بین المللی باید برای نیل به مقصود، همکاری صمیمی و نزدیکی داشته باشند. چهارم آنکه بهره مند شدن از دانش و مهارت و تخصص برای دستیابی به توسعه مطلوب ضروری است. تجربه نشان داده است که مشارکت مردمی در اداره امور شهری باعث بهبود کارایی، تخصیص هزینه به سوی اولویتهای اجتماعی و پروژههای زیربنایی میگردد. مشارکت مردمی که نوعی تمرکزگرایی در اداره امور شهر می باشد، باعث افزایش توسعه انسانی و عامل برابری و تحقق عدالت اجتماعی- سیاسی گردد. (حکمت نیا و موسوی، ۱۳۸۵: ۱۳۴)

خدمات شهری

خدمات شهری عبارت است از فعالیتهای غیر عمرانی است که مستقیماً توسط شهرداری به منظور ایجاد مطلوبیت در کالبد شهری و رفاه حال شهروندان انجام می شود (مهندس مشاور و آرمان شهر، ۱۳۷۹: ۱۷). خدمات شهری بخشی از خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی است که در چارچوب نظام سلسله مراتب مراکز شهری، نیازهای عمومی اجتماعی را برآورده می سازد و در یک واحد نسبتاً مستقل و واحد سیاسی تصمیم گیرنده به منظور رفاه زندگی شهری ارائه می شود (هاشمی و یحیی پور، ۱۳۹۰: ۱۷). مفاهیم «خدمات شهری»، «امور شهری^۱»، «خدمات شهری^۲»، «امور شهری و فضای سبز»، «امور خدماتی»، «خدمات عمومی^۳» و اجتماعی بعضاً مترادف یکدیگر بکار برده می شوند. لیکن گاهی اوقات برخی از این کلمات به عنوان زیرمجموعه برخی دیگر استفاده می شوند. به عنوان مثال در شهرداری تهران کلمه خدمات شهری هم به عنوان زیرمجموعه کلمه شهری و فضای سبز و هم به معنای مترادف آن استفاده می شود. همچنین در طبقه بندی شرح وظایف شورای اسلامی شهر امور خدماتی را شامل موضوعاتی نظیر بهداشت شهر، امور تماشاخانهها، سیماها و اماکن عمومی، گورستان و غسلخانهها، نام گذاری معابر، میدانهای

عمومی جهت خرید و فروش مایحتاج عمومی و غیره معرفی می نماید و نیز در تعریفی که از سیستم مدیریت شهری در سطح محلی ارائه شده است. زیرسیستمهایی با عنوان ۱- تصمیم گیری ۲- خدمات عمران، فنی و تأسیسات زیربنایی ۳- خدمات شهری ۴- خدمات عمومی و اجتماعی ۵- امور اقتصادی و مالی را زیرسیستمهای متشکله سیستم مدیریت شهری معرفی می نماید. آنگاه در ذیل زیرسیستم خدمات شهری طبقه بندیهای چهارگانه زیر انجام می دهند:

۱- تصمیم گیری ۲- خدمات عمران، فنی و تأسیسات زیر بنایی ۳- خدمات شهری ۴- خدمات عمومی و اجتماعی ۵- امور اقتصادی و مالی را زیرسیستمهای متشکله سیستم مدیریت شهری معرفی می نماید.

محورهای خدمات شهری در حوزههای زیر ساختی و زیربنایی و فضای شهری

۱. پروژه مدیریت سوانح (آتش نشانی، کنترل، سیل و زلزله. ...)
۲. پروژه مدیریت سیستمهای انهدام زباله (زباله های بیمارستانی و صنعتی) و عملیات بازیافت
۳. گورستانها
۴. ترمینالهای بار و مسافر
۵. حمل و نقل عمومی (اتوبوس، تراموا، مینی بوس، تاکسی و عوامل پارا ترانزیت و اداره راهنمایی و ترافیک)
- نظافت شهر و جمع آوری زبالهها
۶. حفاظت محیط زیست (جلوگیری از آلودگی سروصدای اتومبیل ها، آلودگی رودخانه ها، آلودگی هوا، گسترش فضای سبز، بازدید فنی اتومبیلها و....)
۷. حفاظت محیط زیست (جلوگیری از آلودگی سروصدای اتومبیل ها، آلودگی رودخانه ها، آلودگی هوا، گسترش فضای سبز، بازدید فنی اتومبیلها و....)
۸. ایجاد فضای شهری و تأمین فضای مناسب برای تقویت زندگی عمومی اجتماعی
۹. زیبا سازی شهر (رضویان، ۱۳۸۲: ۲۸)

حق مشارکت در فرایند تصمیم‌گیری‌های زیست محیطی

پس از آن که مردم به اطلاعات زیست محیطی دسترسی پیدا کردند، باید بتوانند در اتخاذ تصمیمات زیست محیطی مشارکت داشته باشند. مشارکت عمومی در اتخاذ تصمیمات زیست محیطی حق کسانی است که می‌توانند با اظهار نظر در مورد تعیین موقعیت آینده ی محیط زیست خود مؤثر واقع شوند. این حق می‌تواند شامل حال اتباع بیگانه و شهروندان کشور گردد. اسناد فراوانی به این حق اشاره کرده اند، و اکثر اسنادی را که در بحث حق دسترسی به اطلاعات زیست محیطی، ذکر کردیم، از این دسته اند. در این جا به برخی از مهم ترین آنها اشاره می‌کنیم (فیروزی، ۱۳۸۴: ۶۳)

وضعیت مشارکت‌های مردمی در ایران

اولین سازمان مردم نهاد زیست محیطی ایران یک تشکل غیر رسمی تحت عنوان "زنان اشکذر" بود که از سال ۱۳۴۹ به منظور مقابله با هجوم شن‌های روان فعالیت خود را آغاز کرد. همچنین انجمن متخصصان محیط زیست اولین انجمن غیر دولتی علمی در زمینه محیط زیست است که از سال ۱۳۷۳ فعالیت خود را آغاز نمود. تعداد سازمان‌های مردم نهاد زیست محیطی موجود در استان‌های مختلف را در سال‌های ۱۳۸۳ بر

اساس آمار وزارت کشور و در سال ۱۳۸۵ بر اساس آمار سازمان حفاظت محیط زیست نشان می‌دهد. (جدول شماره ۲) این در حالی است که تعداد سازمان‌های مردم نهاد زیست محیطی در سال ۱۳۸۱ حدود ۳۷۱ مورد بوده است.

با توجه به این آمار ملاحظه می‌شود، تعداد سازمان‌های مردم نهاد زیست محیطی در سال‌های اخیر، به علت ایجاد بستری مناسب در جامعه برای جلب مشارکت‌های مردمی و فعالیت جامعه مدنی و روند رو به رشد تخریب محیط زیست افزایش یافته است. اما باید توجه داشت با وجود افزایش تعداد سازمان‌های مردم نهاد زیست محیطی، رشد کیفی این سازمان‌ها قابل توجه نبوده است. از جمله چالش‌هایی که موجب گردیده سازمان‌های مردم نهاد زیست محیطی و به تبع آن مشارکت‌های مردمی در کشور با ضعف روبرو باشد، می‌توان به عدم هماهنگی، ضعف در تعامل و برقراری ارتباط با سایر سازمان‌های NGO تخصصی بودن‌های مردم نهاد، ضعف در مستند سازی و ارائه تجربیات موفق، محدود شدن سازمان‌های مردم نهاد تنها به انجام برنامه‌های نمادین، عدم اثرگذاری در تدوین برنامه‌های استانی و ضعف مدیریت مشارکتی درون سازمان‌های مردم نهاد اشاره نمود. (مدیران سبز اندیش، ۱۳۸۷: ۱۰)

جدول (۲): تعداد سازمان‌های مردم نهاد زیست محیطی به تفکیک استان‌ها

تعداد تشکیل‌های زیست محیطی		نام استان	تعداد تشکیل‌های زیست محیطی		نام استان
۱۳۸۵	۱۳۸۳		۱۳۸۵	۱۳۸۳	
۴۰	۳۰	فارس	۳۱	۴۰	آذربایجان شرقی
۱۲	۵	قزوین	۱۹	۱۴	آذربایجان غربی
۱	۱	قم	۱۰	۲	اردبیل
۹	۱۰	کردستان	۱۷	۲۰	اصفهان
۷	۷	کرمان	۱۹	۲۵	ایلام
۷	۶	کرمانشاه	۸	۹	بوشهر
۶	۵	کهگیلویه و بویراحمد	۶۰	۳۶	تهران
۳۴	۱۶	گیلان	۸	۱۳	چهارمحال و بختیاری
۳۶	۴۲	گلستان	۲۰	۱۱	خراسان رضوی
۱۱	۱۶	لرستان	۲		خراسان جنوبی
۳۷	۳۰	مازندران	۶		خراسان شمالی
۵	۵	مرکزی	۱۷	۱۲	خوزستان
۱۰	۵	هرمزگان	۱۲	۶	زنجان
۵	۵	همدان	۱۱	۴	سمنان
۹	۱۳	یزد	۱۵	۲۱	سیستان و بلوچستان

منبع: سازمان حفاظت محیط زیست: ۱۳۸۵

وضعیت مشارکت‌های مردمی در جهان

امروزه مشارکت مردمی به عنوان یکی از ارکان مهم در مدیریت محیط زیست و برنامه‌های توسعه پایدار در کشورهای مختلف مورد توجه قرار گرفته است. یکی از معیارهای بررسی مشارکت‌های مردمی، تعداد اعضا در سازمان‌های مردم نهاد زیست محیطی می‌باشد. این معیار در مورد برخی کشورهای جهان بر حسب درصد اعضا از کل جمعیت کشور در (جدول شماره ۳) ذکر شده‌است. (همان: ۱۳)

پیشینه موضوع

نتایج تحقیقات خارجی

دوچرتی و همکاران (۲۰۰۱)، در تحقیقی با عنوان فرهنگ مدنی، جامعه و مشارکت شهروندان در محله‌های متضاد به این نتیجه رسیدند که فرهنگ مدنی، نهادهای سیاسی، سیاست‌های عمومی و آموزش در مشارکت شهروندان مؤثر است.

وسلی جی. اسکوگان (۲۰۰۴). در مقاله‌ای با عنوان مشارکت اجتماعی و مراقبت انتظامی همگانی به بررسی نقش مشارکت همگانی در ابعاد مختلف در تأمین امنیت پرداخته است و به این نتیجه رسیده است که مهم‌ترین

نوآوری سازمانی در سازمان پلیس نظارت همگانی بر پلیس بوده است که این اصطلاح در واقع متضمن مشارکت و همکاری شهروندان با پلیس در سطح محلی، تعریف مسائل مرتبط با جرم، تعیین اولویت‌های پلیس، شناسایی مسئله و حل آنهاست. روزنام درکتایی با عنوان پیشگیری از جرم به موضوع پیشگیری از جرم به جای برخورد با مجرم پرداخته و در این راستا علل عدم کارایی مباحث برخوردی و قهری با جرم را مورد بررسی قرار داده است. وی سپس به مباحث چگونگی مشارکت شهروندان در امر پیش‌گیری از انواع جرائم پرداخته و مباحث روانشناسی و اجتماعی و بستریایی که می‌توان در امر ایجاد انگیزه شهروندان در امر مشارکت مؤثر دانست را بیان نمود. در ادامه بر نقش گروه‌های اجتماعی و چگونگی سازماندهی این گروه‌ها در امر مشارکت در پیشگیری از جرائم را تأکید نموده است.

اوهمر (۲۰۰۷)، در تحقیقی با عنوان مشارکت شهروندان در سازمانهای محله و ارتباط آن با خود کارآمدی، اثربخشی جمعی، حس اجتماعی، به این نتیجه رسید که: مشارکت روزانه اعضای سازمان‌ها با یکدیگر باعث افزایش خودکارآمدی، اثربخشی و حس اجتماعی می‌شود.

جدول (۳): تعداد اعضای سازمان‌های مردم نهاد زیست محیطی در برخی کشورهای جهان

کشور	تعداد اعضا (درصد از کل جمعیت)	کشور	تعداد اعضا (درصد از کل جمعیت)
آرژانتین	۱۶	چین	۱۲
آفریقای جنوبی	۱۲	دانمارک	۲۰
آلمان	۲۸	روسیه	۱۶
اتریش	۱۷	ژاپن	۱۹
استرالیا	۱۳	سوئد	۱۸
امارات متحده عربی	۶	عراق	۱۱
اندونزی	۱۲	عمان	۱۶
انگلستان	۲۲	فرانسه	۲۹
ایالات متحده آمریکا	۲۱	فنلاند	۲۰
ایتالیا	۲۰	فیلیپین	۱۱
ایران	۱۲	کامرون	۱۵
برزیل	۱۹	کانادا	۱۷
بلژیک	۱۹	کره جنوبی	۱۷
ترکیه	۸	هلند	۲۲
نروژ	۱۵	هندوستان	۱۸

منبع: سازمان حفاظت محیط زیست: ۱۳۸۵

تحقیقات داخلی

فیروزی و همکاران (۲۰۱۲) در مقاله‌ای با عنوان مقاله‌ای با عنوان موانع و چالش‌های مدیریت مشارکت شهروندان در اداره منطقه ۳ شهر اصفهان به بررسی موانع موجود در زمینه جلب و مدیریت مشارکت شهروندان در اداره منطقه شهری منطقه ۳ اصفهان به این نتیجه رسیدند که به ترتیب میزان اثر بخشی مشارکت، به مسئولین و سازمان ها، آموزش و وضعیت سکونت و تحصیلات، انگیزه، و نقش فرد در خانواده از جمله عوامل باز دارنده، مشارکت اجتماعی در منطقه ۳ شهر اصفهان است.

انصاری (۱۳۸۴)، در تحقیقی با عنوان "پژوهش در عوامل موثر بر مشارکت مردم در امور مربوط به ناجا در شهرستان تهران به بررسی نظریات در مورد مشارکت، علل و عوامل عدم مشارکت مردم با پلیس در تهران به این نتیجه رسیده است که ۱- پایین بودن اعتماد مردم به پلیس ۲- عدم رسیدگی به موقع به درخواست‌های پلیسی، عدم آگاهی پرسنل به شرح وظایف در برخورد با مردم و عدم آموزش شهروندان در راستای مشارکت و ترغیب آنها به بستر سازی مشارکت از جمله مهمترین عوامل عدم مشارکت مردم با پلیس در تهران است.

فقیهی و همکاران (۱۳۸۵) در پژوهشی تحت عنوان نظام پاسخگویی در شهرداری تهران، به بررسی چگونگی ارائه خدمات شهری و رضایت شهروندان و مسأله پاسخ گویی شهرداری تهران به ارباب رجوع و شهروندان پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که مسأله پاسخگویی شهرداری تهران به ارباب رجوع، مسأله‌ای چالش برانگیز و در خور توجهی است که دارای نارسایی‌ها و نقصان‌های زیادی است و همچنین این نتایج می‌تواند در جهت بهبود و ارتقای وضعیت پاسخ گویی در شهرداری تهران مورد استفاده قرار گیرد. (بزی، پورحقیقی، ۲۰۲۰:۱۳۹۰)

منظمی تبار (۱۳۸۵)، در تحقیقی تحت عنوان (نقش مشارکت مردمی در تقویت امنیت اجتماعی) به بررسی شیوه‌های تأمین امنیت در جهان سوم پرداخته است و روش تأمین امنیت در اغلب این گونه کشورها را استفاده از شیوه قهر آمیز بیان می‌نماید که به همین دلیل امنیت از این نوع را ناپایدار و کم دوام می‌دانند. وی بر این باور است که کشورهای پیشرفته به دلیل اینکه مشارکت مردمی را در بین شهروندان خود نهادینه نمودند و در واقع مردم در تأمین امنیت بسیار جدی شرکت می‌نمایند امنیت در آن کشورها پایدار است

ربانی و همکاران (۱۳۸۶)، در تحقیقی با عنوان (بررسی تأثیر رفاه اقتصادی و اجتماعی بر میزان مشارکت شهروندان در امور شهری (مورد مطالعه شهر اصفهان) به این نتیجه دست یافتند که مناسب بودن منطقه سکونتی، احساس محرومیت نسبی، اعتماد نهادی، رضایت مندی بهداشتی و رضایت مندی اجتماعی بر میزان مشارکت مؤثر بوده اند.

عباس زاده (۱۳۸۷)، در تحقیقی تحت عنوان مشارکت شهروندان در اداره امور شهری شهر اصفهان به این نتیجه رسید که متغیرهای عوامل اجتماعی و گرایش، بیشترین تأثیر و متغیرهای رفاه غیرمادی، تأمین نیازهای اولیه و فرهنگی کمترین تأثیر را بر میزان مشارکت کل شهروندان در امور شهری داشته اند.

روش انجام پژوهش**جامعه آماری و روش نمونه گیری**

جامعه آماری در این پژوهش شهروندان شهر باغملک می‌باشد. در همه گروه سنی و ویژگی‌های جمعیتی. در این پژوهش نسبت بر اساس تعداد کل شهروندان هر ناحیه برآوردی برای تعداد پرسشنامه‌های هر ناحیه بدست می‌آید که در حد امکان سعی شده رعایت شود در واقع هدف از نمونه گیری استنباطی ارزش‌های جمعیتی براساس مطالعه نمونه آن است. روش نمونه برداری از جامعه آماری تصادفی است. برآورد حجم نمونه نیز با استفاده از روش کوکران صورت گرفته است بعد از برآورد حجم نمونه (۳۲۵) نفر با توجه به روش نمونه گیری اتخاذ شده در این تحقیق (طبقه‌ای متناسب) بر اساس ناحیه بندی شهر در کل جمعیت داشت سهم متناسب با آن دریافت کرد. واحدهای آماری مورد مطالعه در تمامی گروه‌های سنی، حجم نمونه در ناحیه یک شهری ۱۵۲ نفر و ناحیه دو شهری ۱۷۳ نفر انتخاب می‌شوند. ابزار گردآوری ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه بوده است که با مراجعه حضوری به نمونه و تکمیل پرسشنامه بوسیله محقق صورت گرفته است. در مجموع روش جمع آوری اطلاعات از طریق روش پرسشنامه می‌باشد.

پرسشنامه مشارکت شهروندی در بهبود خدمات شهری و محیط زیست شهری شامل ۴۰ سوال که از سوالات شامل چهار مقیاس الف. بخش عمومی ۱-جنس با دو گزینه (مرد، زن)، ۲-سن، ۳-وضعیت تاهل گزینه‌های (متاهل، مجرد)، ۴-وضعیت تحصیلات با گزینه‌های (زیر دیپلم، دیپلم، فوق دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس و

فرضیه‌های پژوهش

- الف. به نظر می‌رسد بین افزایش آگاهی شهروندی با بهبود روابط متقابل شهروندان و شهرداری شهر باغملک رابطه وجود دارد.
- ب. به نظر می‌رسد بین سن جنس و تحصیلات با مشارکت شهروندی با میزان مشارکت آنان در اداره امور شهر باغملک رابطه وجود دارد

منطقه مورد مطالعه

شهرستان باغملک یکی از ۲۴ شهرستان استان خوزستان در جنوب غربی ایران می‌باشد که با ۲۲۰۹/۹ کیلومتر مربع وسعت، ۳/۵ درصد از سطح استان را به خود اختصاص داده و از نظر وسعت چهاردهمین شهرستان می‌باشد که بین ۳۱ درجه و ۱۳ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۴۳ دقیقه عرض شمالی از خط استوا، ۴۹ درجه و ۲۹ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۱۸ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در شرق استان خوزستان واقع گردیده و از شمال با شهرستان باغملک، از شرق با استان اهواز، از جنوب غرب با شهرستان رامهرمز هم مرز و در کوهپایه کوهستان منگشت از رشته کوه‌های زاگرس واقع گردیده است. این شهرستان به علت داشتن موقعیت کوهستانی از توپوگرافی پرفراز و نشیبی برخوردار است و دارای آب و هوای معتدل و زمینهای حاصلخیزی می‌باشد. اگرچه از نظر تقسیمات سیاسی و کشوری، شهرستانی جوان است. اما از نظر تاریخی قدمتی دیرینه دارد. مرکز آن شهر باغملک که در عرض جغرافیایی ۳۱ درجه و ۱۳ دقیقه و طول جغرافیایی ۴۹ درجه و ۵۱ دقیقه و در ارتفاع ۹۱۷ متر از سطح دریا و بر روی دشتی از رسوبات آبرفتی ساخته شده که اطراف آن را ارتفاعات متعددی احاطه کرده اند (نقشه شماره ۱). (مهندس مشاور و آرمان شهر، ۱۳۷۹: ۹۲).

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در پژوهش حاضر پس از جمع آوری پرسشنامه، سوالات کدگذاری شده و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS انجام گرفت سطح تجزیه و تحلیل داده‌های (مشارکت شهروندان، رضایت مندی از خدمات شهری، آگاهی شهروندان)، به منظور تحلیل رابطه بین متغیرها، بررسی فرضیه‌ها پیدا کردن روابط معنا داری و اثبات یا رد آنها، از آزمون خی دو یا کای اسکوئر، درجه آزادی استفاده شد.

بالا تر، ۵- وضعیت شغلی با گزینه های (آزاد، کارمند، دانشجو، بازنشسته، بیکار، سایر)، ۶- میزان درآمد خانوار با گزینه‌های (کمتر از ۵۰۰، ۵۰۰-۱۰۰۰۰۰، ۱۰۰۰۰۰-۱۵۰۰۰۰۰، ۱۵۰۰۰۰۰-۲۰۰۰۰۰۰، ۲۰۰۰۰۰۰-۷- مدت اقامت در شهر با گزینه های (کمتر از ۱۰ سال، بین ۱۰ تا ۲۰ سال، ۲۱ تا سال به بالا)

ب. مشارکت شهروندان در ۱۵ سوال با گویه‌های (بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم، پ). رضایت شهروندان در ۱۳ سوال با پنج گویه (بسیار خوب، خوب، متوسط، ضعیف، بسیار ضعیف) ج. آگاهی شهروندان در ۵ سوال با چهار گویه (بسیار خوب، خوب، متوسط، ضعیف، بسیار ضعیف) می‌باشد

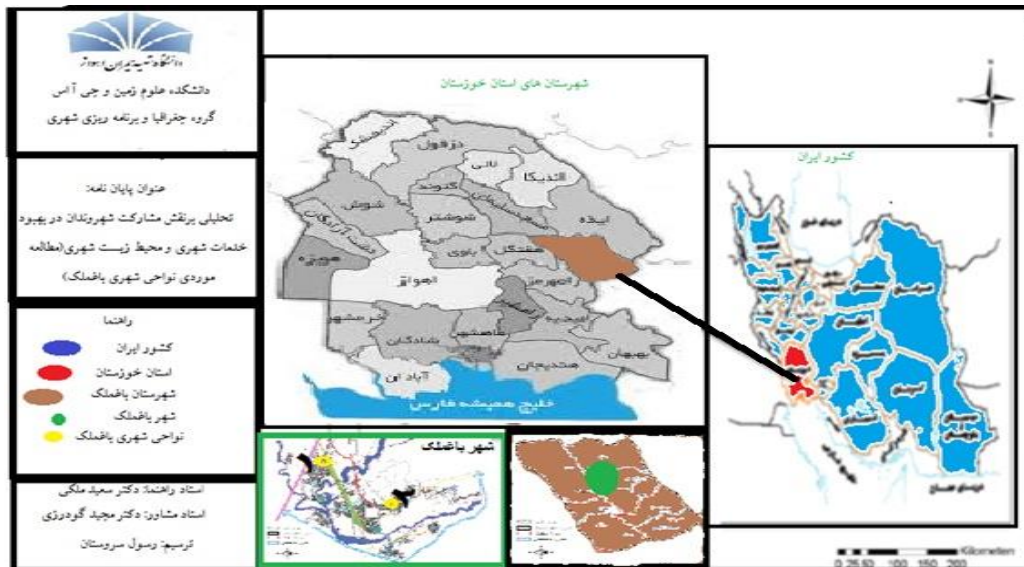
رویکرد حاکم بر این پژوهش، توسعه‌ای - کاربردی و روش تحقیق به شیوه توصیفی، تحلیلی، پیمایشی، بوده است. اطلاعات مورد نیاز تحقیق از طریق روش اسنادی، کتابخانه ای، پیمایشی با مردم و کارشناسان گرد آوری شده است. جامعه آماری این بخش شهروندان شهر باغملک می‌باشد، و تعیین حجم نمونه آماری آن با استفاده از روش کوکران بوده که نحوه‌ی نمونه‌گیری با استفاده از روش طبقه‌ای متناسب با حجم نمونه انجام می‌شود، اطلاعات حاصل از پرسشنامه، که روش تجزیه و تحلیل آن از ابزار آماری SPSS و برای ترسیم نمودارها از نرم‌افزار EXCEL استفاده شده است، جهت روایی پرسشنامه از نظرات اساتید راهنما، مشاور و سایر اساتید می‌باشد و برای پایایی از ضریب آلفای کرون باخ استفاده می‌شود.

پایایی

به منظور سنجش پایایی پرسشنامه، مناسب ترین روش با توجه به استفاده از طیف ۵ درجه‌ای لیکرت روش آلفای کرونباخ می‌باشد. این روش با استفاده از رایانه و نرم افزاری SPSS صورت می‌گیرد که نتایج آن در جدول شماره ۴ زیر آمده است. نتایج آلفای کرونباخ محاسبه شده است. بنابراین در مجموع روایی و پایایی پرسش نامه در سطح مناسبی قرار داشته و قابل اعتماد برای پژوهش میدانی می‌باشد (اصل پرسشنامه به طور کامل در ضمیمه آمده است).

جدول (۴) : تعداد متغیرها و میزان آلفای کرونباخ

تعداد متغیرها	آلفای کرونباخ
۴۰	۰/۸۷۵

نقشه (۱): جایگاه شهر باغملک در استان و کشور
ترسیم: نگارنده ۱۳۹۴

یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش در دو قسمت زیر ارائه می‌شوند. در این بخش برای هر فرضیه ابتدا متغیرهای مستقل و وابسته بیان می‌شوند و سپس برای درک وجود رابطه یا فقدان رابطه بین دو متغیر با استفاده از جداول توافقی، مرتبط با سطح سنجش متغیرها آزمون مناسب را مورد استفاده قرار می‌دهیم. برای جداول توافقی شامل متغیرهای با سطح سنجش ترتیبی-ترتیبی از آماره کندال تا جی، کندال تای سی، گاما، دی سامر و برای جداول تقاطعی اسمی نیز از کای اسکوئر، ضریب اتا استفاده شده است.

بین آگاهی در میزان مشارکت شهروندان با بهبود روابط متقابل شهروندان و شهرداری شهری شهر باغملک

از آن جایی که دو متغیر آگاهی شهروندان و میزان روابط متقابل شهروندان رتبه‌ای بودند، بنابراین از ضریب همبستگی برای آزمون این فرضیه استفاده شد. حاصل یافته‌های جدول شماره ۱۱ همان طور که مشاهده می‌شود بین دو متغیر آگاهی شهروندان و

مشارکت آنها در محیط زیست شهری رابطه‌ای برابر ۰/۵۰۱ برقرار بوده و در یک آزمون دو دامنه‌ای نیز به دلیل کوچکتر بودن سطح معنا داری از ۰/۵، این رابطه معنا دار می‌باشد. لذا می‌توان پذیرفت که رابطه معنا دار مستقیم بین متغیر آگاهی شهروندان و مشارکت آنها در محیط زیست شهری وجود دارد. بدین ترتیب به نظر می‌رسد که با افزایش سطح آگاهی مشارکت شهروندان در بهبود خدمات شهری و محیط زیست شهری بیشتر شده است. یافته‌های سطح تحصیلات با مشارکت شهروندان شهر باغملک

یافته‌های مندرج در جدول شماره ۶ تبیین کننده وجود رابطه میان دو متغیر سطح تحصیلات با مشارکت شهروندان آنها در اداره امور شهر باغملک بر اساس آزمون کای دو می‌باشد همان طوری که مشاهده می‌شود از آنجای که سطح معنا داری محاسبه شده کوچک تر از آلفا ۰/۰۵ می‌باشد می‌توان پذیرفت که پیوند معنا داری بین دو متغیر وجود دارد. بین میزان سن، جنس و تحصیلات با مشارکت آنان در اداره امور شهر باغملک

جدول (۵): میزان رابطه میان دو متغیر آگاهی شهروندان و روابط متقابل شهروندان در شهر باغملک

متغیرهای مورد آزمون	میزان همبستگی اسپرمن	ضریب معنا داری	تعداد پاسخ	نتیجه آزمون
آگاهی شهروندان و مشارکت آنها در محیط زیست شهری	۰/۵۰۱	۰/۰۰۰	۳۲۵	رابطه وجود دارد

جدول (۶): آزمون معنا داری رابطه بین دو متغیر سطح تحصیلات با مشارکت شهروندان

آزمون متغیرها	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
پیرسون کای اسکور	56.501 ^a	32	.005
نسبت احتمال	64.880	32	.001
آزمون پیوند خطی - خطی	13.350	1	.000
تعداد	325		

جدول (۷): برآورد شدت رابطه میان دو متغیر سطح تحصیلات با مشارکت شهروندان بر اساس ضریب دی سامر

آزمون متغیرها	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.	
تربیی در	متقارون	-.174	.044	-3.956	.000
تربیی در	ضریب دسامر سطح تحصیلات	-.167	.042	-3.956	.000
	مشارکت شهروندان	-.182	.046	-3.956	.000

جدول (۸): برآورد شدت رابطه میان دو متغیر سطح تحصیلات و مشارکت شهروندان

بر اساس کندال تای بی، کندال تی سی، گاما

Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.	
کندال تای سی	-.174	.044	-3.956	.000
کندال تای بی	-.177	.045	-3.956	.000
گاما	-.214	.054	-3.956	.000
تعداد	325			

یافته‌های مندرج در جدول شماره ۷ سنخ پیوند

یافته‌های مندرج در جدول شماره ۹ تبیین کننده

اداره امور شهر باغملک

میان دو متغیر را بر اساس ضریب دسامر نشان می‌دهد که فرض قرار گرفتن سطح مشارکت شهروندان در اداره امور شهر به عنوان متغیر وابسته شدت رابطه برابر میان دو متغیر مشارکت شهروندان و سطح تحصیلات وجود دارد

یافته‌های مندرج در جدول شماره ۹ تبیین کننده

و در نهایت خروجی مندرج در جدول شماره ۸

عدم وجود رابطه میان دو متغیر سن پاسخگویان با مشارکت شهروندان آنها در اداره امور شهر باغملک بر اساس آزمون کای دو می‌باشد همان طوری که مشاهده می‌شود از انجای که سطح معنا داری محاسبه شده بزرگتر از آلفا ۰.۰۵ می‌باشد می‌توان پذیرفت که پیوند معنا داری بین دو متغیر وجود ندارد

تبیین کننده همبستگی میان دو متغیر بر اساس ضرایب کندال تای بی، کندال تی سی، گاما است که در هر سه آزمون از شدت یکسانی برخوردار است

جدول (۹): آزمون معنا داری رابطه بین دو متغیر سن با مشارکت شهروندان شهر باغملک

آزمون متغیرها	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
پیرسون کای اسکور	38.479 ^a	40	.539
نسبت احتمال	40.889	40	.431
آزمون پیوند خطی - خطی	2.974	1	.085
تعداد	325		

جدول (۱۰): برآورد شدت رابطه میان دو متغیر سن پاسخگویان با مشارکت شهروندان بر اساس ضریب دی سامر

Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.	
متقارون	-.084	.044	-1.892	.059
سن	-.080	.042	-1.892	.059
مشارکت شهروندان	-.088	.046	-1.892	.059

جدول (۱۱): برآورد شدت رابطه میان دو متغیر سطح تحصیلات و مشارکت شهروندان

آزمون متغیرها		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
ترتیبی	کندال تای سی	-.084	.044	-1.892	.059
	کندال تای بی	-.082	.043	-1.892	.059
در ترتیبی	گاما	-.103	.055	-1.892	.059
تعداد		325			

شهروندان در این میان بسیار کم رنگ شده است. سطح تحصیلات یکی از شاخص‌های مهم اجتماعی - فرهنگی است که با دیگر ابعاد زندگی اجتماعی افراد در رابطه نزدیک می‌باشد. سطح تحصیلات بالاتر به عنوان یکی از عوامل مهم و مؤثر در میزان آگاهی و پذیرش آموزش‌های زیست محیطی و خدمات شهری به شمار می‌آید. مسلماً افراد با تحصیلات بالا تر اطلاعات کامل تری از محیط زیست و عوامل آلوده کننده‌های آن در دارند و مشروط بر فراهم نمودن زمینه‌های مساعد مشارکت، فعالیت‌ها را با درک و اطلاع بیشتر و قطعاً با موفقیت انجام می‌دهند. گذشته از آن افراد با سواد در انتقال فرهنگ زیست محیطی و خدمات شهری به نسل آینده نقش بسیار مهمی بر عهده دارد. میزان مشارکت شهروندان در بهبود خدمات شهری و محیط زیست شهری و آگاهی آنها معنا دار و در وضعیت مطلوبی قرار دارد که این نشان دهنده عملکرد مناسب شهرداری در این منطقه و آگاهی بالای شهروندان است که در واقع با افزایش آگاهی شهروندان میزان مشارکت آنها در بهبود خدمات شهری و محیط زیست بیشتر می‌شود. میزان مشارکت شهروندان بستگی به عوامل و متغیرهای گوناگونی از جمله تحصیلات، جنسیت، سن و... دارد. با توجه به نتایج تحلیل‌های تحقیق مشاهده می‌شود که میزان مشارکت شهروندان با جنسیت و تحصیلات رابطه وجود و با سن آنها عدم رابطه وجود دارد. و این نشان مشارکت مردم در بهبودی خدمات شهری و محیط زیست شهری مؤثر است و به همین خاطر باید مردم را در طرح‌ها مشارکت داد تا کارایی آنها بیشتر باشد.

یافته‌های مندرج در جدول شماره ۱۰ سنخه عدم پیوند میان دو متغیر را بر اساس ضریب دسامر نشان می‌دهد که فرض قرار گرفتن سطح مشارکت شهروندان در اداره امور شهر به عنوان متغیر وابسته شدت رابطه برابر میان دو متغیر مشارکت شهروندان

و جنس وجود ندارد و در نهایت خروجی مندرج در جدول شماره ۱۱ تبیین کننده همبستگی میان دو متغیر بر اساس ضرایب کندال تای بی، کندال تای سی، گاما است که در هر سه آزمون از شدت یکسانی برخوردار است

یافته‌های جنس پاسخگویان و مشارکت شهروندان

همان طوری که مشاهده می‌شود جدول شماره ۱۲ نشان دهنده رابطه بین جنس پاسخ دهندگان با مشارکت شهروندان در اداره امور شهر باغملک می‌باشد زیر سطح معنا داری بزرگتر از ۰/۰۱ است.

همچنین خروجی جدول شماره ۱۳ نیز مبین ضریب اتا است که حکایت از رابطه و پیوند میان دو متغیر جنس و مشارکت شهروندان است این ضریب همان طور که بیان شد برابر با ۰/۳۶ می‌باشد.

جدول (۱۲): ضریب اتا برای برآورد میزان رابطه بین

جنس و مشارکت شهروندان شهر باغملک

	Eta	Eta Squared
مشارکت و جنس	.036	.001

نتیجه گیری

امروزه شهرها با افزایش انفجاری جمعیت برخلاف توسعه و مثبت گام بر می‌دارند. این مسئله می‌تواند ناشی از دوری گرفتن از مشارکت شهروندان در برنامه‌ها و پروژه‌های شهری باشد به طوری که مشارکت

جدول (۱۲): جدول آنالیز واریانس میزان رابطه بین جنس و مشارکت شهروندان شهر باغملک

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
جنس و مشارکت	1.417	1	1.417	.420	.517
مشارکت	1092.092	324	3.371		
شهروندان	1093.509	325			

پیشنهاد ها

- ۱) ایجاد شوراهای محلی در محلات و تشویق مردم جهت عضویت در این شوراها و افزایش میزان آگاهی آنان.
- ۲) اطلاع رسانی در زمینه شیوه‌های مشارکت مردم در امور شهری از طریق تبلیغات تلویزیونی و...
- ۳) رفع نقائص موجود در شهر که سبب ایجاد مشکلات مختلف برای شهروندان و افزایش اعتماد آنان شده است.
- ۴) اعتماد سازی بین مردم و مسؤولین و تقویت اعتماد اجتماعی موجود بین ساکنین.
- ۵) برگزاری جلسات با سازمانهای مختلف شهر در خصوص طرح مشکلات مردم مرتبط به آن سازمان.
- ۶) بالا بردن سطح فرهنگی مردم با اجرای پروژه‌ها در قالب مسابقات و اهداء جوایز.
- ۷) اطلاع رسانی صحیح شوراها از مسائل و مشکلات محل به طرق مختلف. چرا که شوراها می‌توانند با انتقال مشکلات محلات به افکار عمومی، اعتماد مردم را جلب نموده و در نهایت شاهد مشارکت مردم در زمینه‌های مختلف باشیم.
- ۸) تغییر نگرش اقتدار گرایانه مسئولین شهری و اقتدار بخشیدن به شهروندان
- ۹) تقویت اعتماد اجتماعی به منظور رسیدن به توسعه و تخمین مشارکت شهروندان در امور شهری
- ۱۰) ایجاد انگیزه برای فعالیتهای دست جمعی و رفع محرومیت بر اساس معیارهای عدالت اجتماعی در شهر

منابع و مأخذ

- اسکوگان، وسلی، جی (بی تا). (۲۰۰۴) مشارکت اجتماعی و مراقبت انتظامی همگانی. ترجمه دکتر ابراهیم مسعودنیا. مطالعات امنیت اجتماعی شماره دوم و سوم، ص ۱۸۳
- انصاری، حمید. (۱۳۸۴) عوامل مؤثر بر مشارکت مردم در امور مربوط به ناجا در شهرستان تهران. مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی، شماره ۲۶، ص ۱۴۱
- یزی، خدارحم، عبدالهی پور حقیقی، ابوالفضل (۱۳۹۲) تحلیل پراکنش مکانی خدمات شهری بر مبنای خواست مردم (مطالعه موردی: شهر استهبان) جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی سال ۲۴، پیاپی ۴۹، شماره ۱
- تقوایی، مسعود، ترک زاده هادی (۱۳۹۰). نقش آموزش و مشارکت شهروندان در منزل حریق‌های شهری به

- منظور برنامه‌ریزی و مدیریت بحران شهری، فصلنامه علمی پژوهشی فضای جغرافیایی، سال یازدهم، شماره ۳۶
- توسلی، غلام عباس (۱۳۸۲)، مشارکت اجتماعی در شرایط جامعه آنومیک، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول
- حکمت نیا، حسن و میرنجف موسوی، ۱۳۸۵، تحلیلی تاریخی از مشارکت شهروندان در اداره امور شهرهای ایران. فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال ۲۱، شماره ۸۰
- خادم الحسینی، احمد و همکاران (۱۳۹۰). اداره مردمی شهر و مشارکت شهروندان در مدیریت شهری (مطالعه موردی منطقه ۵ شهرداری اصفهان)، فصلنامه آمایش و محیط شماره ۱۷، صص ۱۵۵-۱۶۹
- رضویان، محمد تقی، (۱۳۸۱)، برنامه‌ریزی کاربری شهری، انتشارات منشی، تهران
- رهنما، محمدرحیم (۱۳۸۷) پژوهشی پیرامون تحقق طرحهای تفصیلی شهری با تاکید بر کاربریهای آموزشی و بهداشتی درمانی، انتشارات جهاد دانشگاهی. چاپ اول
- سعیدی رضوانی، هادی. ۱۳۸۴، شهرسازی مشارکتی برای ساماندهی قلعه آبکوه مشهد، پایان نامه کارشناسی.
- شکبیا مقدم، محمد (۱۳۸۴)، مدیریت سازمانهای محلی و شهرداریها، انتشارات میر، چاپ اول
- طوسی، محمدعلی، ۱۳۸۰، مشارکت (در مدیریت و مالکیت)، مرکز آموزش مدیریت دولتی، تهران.
- عباس زاده، محمد. (۱۳۸۷). بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در امور شهر (مطالعه موردی: شهر اصفهان)، استادان راهنما: دکتر رسول ربانی و دکتر وحید قاسمی، پایان نامه دکتری جامعه شناسی، دانشگاه اصفهان.
- فیروزی، مهدی (۱۳۸۴). حق مشارکت بر محیط زیست، سازمان جهاد دانشگاهی، و دبیرخانه پایان نامه سال دانشجویی، تهران، صص ۶۲-۶۴
- مدیران سبز اندیش (۱۳۸۷). جلب مشارکت مردم در مدیریت محیط زیست، شماره ۱۰، صص ۹-۱۲
- منظمی تبار، جواد (۱۳۸۵). نقش مشارکت مردمی در تقویت امنیت اجتماعی. فصلنامه دانش انتظامی. سال هشتم شماره اول
- مهندسین مشاور آرمان شهر، (۱۳۷۹)، تدوین شیوه‌های ارتقاء بهره‌وری خدمات شهری، جلد اول.

-ناری ایبانه، محمدرضا (۱۳۸۲). «فرایند آموزشی»، نظام نامه ی جامع آموزشی و مشارکتهای شهروندی، شهرداری تهران، جلد اول.

-نوری، راضیه (۱۳۹۲). سنجش عوامل موثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری بافت فرسوده شهری (نمونه موردی شهر باغملک). پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری

Chakrabarty, B.k, (2001), Urban management, concepts, principles, Techniques and Education. Cities 18 (5) 331-345

Harvey, D. (2009), Social Justice and the City, the University of Georgia Press, Athens, Revised Edition.

Janoski.T (1998), Citizenship and civil society, Cambridge University press. Cambridge

23.Marshal, M.j. (2004), Citizen Participation and the neighborhood Context: A Newat the Coproduction of Local Public Goods, Political Research Quarterly ,VOL. 57,No.2,PP:231-244.

24.Ohmer, M. L. (2007) , Citizen participation in neigh boarhounds organizations in poor communities and relationship to neighborhood and organizational collective efficacy, Journal of sociology and social Welfare, Vol, XXXIII, Vol. 38, No 12, pp 2225-225

یادداشتها

¹City Services

²Urban Affairs

³Public Service